

# De Eraut

van de

## Reformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 16 Februari 1913. N°. 1830.

Blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.  
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.  
Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegoten door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.  
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer f —.20.  
Aanvragen en vermelding van leidingen f —.12 per regel.

### Van de Doleinsing.

LXXXI.

DERDE REEKS.

XVIII.

En God zegende Noach en zijne zonen, en Hij zeide tot hen: Zijt vruchtbaar en vermenvulgt, en vervult de aarde.  
Genesis 9: 1.

Aan het hoofd van het eerste geslachtsregister, dat van Adam tot Noach loopt, wordt het feit herhaald, dat de mensch, na zijn schepping, en bij den ingang van zijn leven op deze aarde, een bijzondere zegen van God ontving. Wat Gen. 5: 1 en 2 hierover te lezen geeft, is vooral merkwaardig door de bijvoeging: „en God noemde hun naam: Mensch“, een bijvoeging die strekt om uit te drukken, dat de zegen, waarvan hier sprake is, niet een zegen was die speciaal voor Adam en Eva, en dus voor hen alleen gold, maar dat heel het menschelek geslacht, dat stond geboren te worden, in dezen zegen zou deelen. „Ten dage, zoo staat er, als God den mensch schep, maakte Hij hem naar de gelijkenisse Gods. Man en vrouw schep Hij ze, en zegende ze, en noemde hun naam Mensch, ten dage als ze geschapen werden“. Waarin die zegen bestond, wordt hier niet herhaald. Het was in Gen. 1: 28 reeds overduidelijk aangewezen. Zeer opmerkelijk is het, in verband hiermede, dat ons in Gen. 2: 1 v. nog eens afzonderlijk bericht wordt gegeven omtrent een speciale zegen die hier voor den mensch, als zoodanig, bijkwam, t. w. de zegen die werd uitgesproken over den zeventen dag. Gen. 2: 2 tocht meldt ons: „En God heeft den zeventen dag gezegend, en dien heiligheld, omdat Hij op dien dag gerust heeft van al zijn werk, hetwelk God geschapen had om te volmaken“. Meer staat er niet van, maar zooveel blijkt dan toch, dat hier bedoeld wordt een verborgen, mystiek element in het leven van den mensch. In den gemeenen zegen, dien de mensch ontving, was blijkens Gen. 1: 28 besloten zijn standhouden op deze aarde door vermenigvuldiging in het gezinsleven, aldus verbonden met den arbeid, die hem bij de bebouwing van deze aarde wachtte, en in de tweede plaats was hier aan toegevoegd de inspanning, waartoe de mensch geroepen werd, om als heer der aarde zijn menscheleke heerschappij over alle creatuur te vestigen. Doch in dien uitwendigen arbeid mocht 's menschen leven niet opgaan. Hij zou ook een heilig, verborgen zieleleven hebben, en opdat nu dit verborgen leven geen schade zou lijden onder de altoos voortgaande inspanning, waartoe zijn aardsche taak hem riep, wordt van meet af op elk zevental dagen één dag afgezonderd, en aan dien dag een zegenende en heiligheldende werking voor 's menschen innerlijk leven verbonden. Reeds bij Seth vernemen we, hoe reeds in zijn dagen de naam des Heeren werd aangeroepen; wat bedoeld, dat toen voor 't eerst de toen reeds aanwezige menschen in een heilige vergadering bijeen kwamen, om gezamenlijk hun smeekingen en dankzeggingen op te zenden. Maar al was dit in hetgeen we in Gen. 2: 2 lezen nog niet opgenomen, ook zoo toch kwam er door den Sabbathsgeest een nieuw element bij het menschelek leven bij, en was hem alzo een dubbele zegen toegeleed. Hij zou zegenend zijn in zijn uitwendig, maar zoo nu ook in zijn inwendig bestaan.

Daarna nu lezen we van geen zegen meer, tot we toekomen aan Noach, en wel na afdrop van den zondvloed. Wel daarentegen was reeds in het paradijs iets van de werking van den eersten zegen gebleken, iets waarop iets nader moet worden ingegaan. Gelijkt we in vorige artikelen aantoonde, moet er bijzondere betekenis worden gehecht aan het vermogen dat den mensch verleend was, om temkracht op de wilde dieren uit te oefenen. Men kan, met het Scheppingsverhaal voor oogen, niet zeggen dat de dieren eerst na den val van den mensch wild geworden zijn, want er staat onderscheidenlijk in Gen. 1: 24: „En God zeide: De aarde brenge voort levende zielen naar haar aard, vee, en kruipend en wild gedier, en wel naar zijn aard“. Ons wordt dus niet bericht, dat na 's menschen val, door den vloek, zeker aantal eerst tamme dieren, wild geworden zijn; maar er staat met zoovele woorden, dat ze reeds eer de mensch verscheen, wild waren. Hierbij bleef het echter onbeslist, of deze wilde dieren reeds aanstonds tot souden vieren aan hun veralindingswoede, m. a. w., of ze reeds terstond na hun optreden op het tamme vee aanvielen om het te verslinden. Dan toch zou niet alleen het tamme vee, maar ook de mensch in zeer ernstig gevaar hebben verkeer, om reeds den eersten dag van zijn bestaan aan tijger, leeuw of panter

ten prool te zijn toegevalen. Elk middel tot zelfverweer tocht ontbrak. De mensch was naakt en geheel ongewapend. En natuurlijk gold dit laatste ook van het tamme vee. Ook al neemt men toch aan, dat evenals bij den zondvloed, het zevental op het reine en tamme vee, en het tweetal slechts op de wilde dieren werd toegepast, zoo spreekt het toch wel vanzelf, dat het tamme vee ook in dat grooter aantal tocht machteloos en weerloos zou hebben gestaan. Wat wil een lam tegen een leeuw, wat een bokse tegen een tijger? Met het oog hierop nu wezen we er met nadruk op, dat er blijkbaar van meet af temkracht gewerkt heeft. Als in een dierenpel de dierenbezwierder de kool van beer of panter binnentreedt, en ze door zijn verschijning zoo beheerscht, dat ze niets tegen hem vermogen, werkt er temkracht. Dit verschijnsel van het temmen nu schijnt tweërlei in zich te dragen, een vermogen van den mensch om het wilde dier te imponeren, maar ook een vermogen in het wilde dier om geïmponeerd te worden. Van tweërlei is alzo sprake, ten eerste van een daad Gods, waardoor hij het wilde dier den aanval op wat weerloos tegen hem over staat belet; en ten andere van een den mensch, als naar Gods beeld geschapen wezen, verleende macht om het wilde dier van zich af te houden. Van het eerste lezen we in Gen. 2: 18 en ten deele ook in Gen. 7: 2 v. Er staat toch niet, dat Adam al het dierenrijk naar zich toelokte, maar dat God het hem temkracht; en ook bij de ark kan 't niet zoo verstaan worden, dat Noach al de dieren, en dus ook gier en adelaar en havik, zelf gevangen heeft; integendeel, vooral bij de ark moet het een vanzelf aankomen van de onderscheidene dieren zijn geweest onder Goddelijke leiding. Iets wat vanzelf onderstelt, dat God de Heere en in het Paradijs en bij de arke den hartstocht van het wild gedierde intoemde en tegenhield. Ook later lezen we hetzelfde van den leeuwkuil, waarin Daniel was neer gelaten, en nog later van de wilde dieren in de woestijn van Jericho, waarin de Heere Jezus omdoolde. Zie 's slechts in Markus 1: 13: „En hij was aldaar in de woestijn veertig dagen, verzocht van den satan, en was bij de wilde gedieren, en de engelen dienden hem“. We vinden alzo duidelijk uitgesproken, dat de wilde dieren, voor zooveel ze aan hun veralindingswoede geen tocht mochten vieren, bedwelmend en in die bedwelmeling getemd werden, eenzijdig door Gods onmiddellijke werking, en anderdeels door de middellijke werking die van den mensch, als geschapen naar Gods beeld, uitging.

Voorzover nu ook de mensch zelf deze temkracht uitoefende, sprak er de uitwerking in van den eersten zegen die blijkens Gen. 1: 28 den mensch was toebedeeld. Het is zoo, men zou kunnen tegenwerpen, dat in Gen. 1: 28 het wild gedierde niet met name genoemd wordt, maar dat gaat niet op. Er wordt gewag gemaakt van alle dieren, en die dieren worden in drie groepen ingedeeld, naar gelang van de sfeer waarin ze leefden, dieren in het water, dieren in de lucht, en dieren op de aarde. Wat zou bovendien de heerschappij van den mensch over de dierenwereld den mensch gebaat hebben, zoo hij wel over de vissen en de vogels en over het tamme vee geheerscht had, maar onderwijl het wild gedierde losgelaten ware tegen hem? Dat kon niet. Er verstaan we het nu zoo, dat in den zegen van Gen. 1: 28 ook de temkracht besloten lag, dat is zulks in de eerste plaats te verstaan, dat er tweërlei middel voor den mensch zou zijn, om de dierenwereld te beheerschen: de meer algemeene, dat hij door wapentuig van leeuw en tijger meester werd, maar ook de bijzondere, dat hij, zoolang die wapenen hem nog niet ten dienste stonden, de beschikking kreeg over een hypnotiseerende en temmende macht, waardoor hij 't wild gedierde van zich af kon houden. Dit kwam dan ook al aanstonds uit, toen de Heere God de dieren tot Adam bracht, om te zien, hoe hij ze noemen zou, en toen Adam, wel verre van in doodangst te vluchten, rustig staan bleef, elk dier doorzag in zijn aard, en in 't woord uitsprak den indruk dien hij van elk dier ontving. Dit was dan de naamgeving der dieren. Dat alles echter greep plaats vóór den val, en op zichzelf is het reeds begrijpelijk, dat dit temvermogen door de geestelijke inzinking van den mensch afnam, en naar gelang de mensch wapentuig tot verweer kreeg, al meer daalde, tot het nu hoogstens nog bij een enkelen dierenstemmer of slangenbezwierder zich vooral in het Oosten vertoont. Er moet daarom wel zeer zeker met beide gerekend worden, en met de daad Gods, waardoor het wild gedierde aanvaankelijk in toom gehouden werd, en met het

temvermogen dat aan den mensch in dezen zegen Gods verleend was. Daniel in den leeuwkuil levert hierop een 't naspel, en wat in de woestijn van Jericho aanschouwd werd, toen de satan Jezus verzocht en het wild gedierde om Jezus kroop en sloop, was een uiting van God-menscheleke kracht.

Van hoog belang is 't nu na te gaan, wat voorviel bij den zondvloed. Op zichzelf tocht zou men zich kunnen voorstellen, dat in de dagen van Noach, zoo lang na den val, alle zegen, dien God in het Paradijs op den mensch had gelegd, reeds in vloek was omgeslagen. Toch blijkt dit niet het geval te zijn, en juist uit dien hoofde geeft wat bij en vlak na den zondvloed voorviel, een zoo interessante toelichting op het Scheppingsverhaal. Te ontkennen valt toch niet, dat na den zondvloed ongeveer hetzelfde plaats greep, wat gesien was na de Schepping. Het aantal kinderen der menschen, dat inmiddels reeds tot tienduitenden was aangegroeid, wordt op eenmaal herleid en ingekrompen, nu wel niet tot twee, maar dan toch tot acht. Vier mannen en vier vrouwen. Van jongere kinderen wordt geen gewag gemaakt. Doch ook al neemt men aan, dat er desulken toch reeds waren, zoo slonk toch in elk geval het aantal bewoners en bewoonsters van deze aarde op een zeer klein aantal. En wat alzo met den mensch plaats greep, ging evenzo toe met de meeste soorten der dieren. Vanzelf was dit niet van toepassing op de vissen, noch ook misschien op een enkel soort van vogels, die zich buiten de ark in het leven hielden, maar wel gold het van de dieren in allerlei soort, voorzover zij leven moesten van wat het aardrijk in zijn velden opleverde. Het aantal dezer dieren tocht was, voor elk soort afzonderlijk, evenzeer tot een zeer klein cijfer herleid. Om op een bepaald voorbeeld te wijzen, niet meer dan één hond met een teef, want de hond was een onrein dier. Daar nu ook het wild gedierde niet in den zondvloed onderging, maar den vloek overleefde, kan het niet anders of ook het wild gedierde moest in de ark zijn opgenomen, en dat wel naar Gods bestel en door Gods toedoen. Het is toch niet aan te nemen, dat Noach uit eigen beweging er zorg voor zou hebben gedragen, dat de slangen en tijgers met gevoerd werden. Naar menscheleke wijsheid zou hij er veel eer op bedacht hebben moeten zijn, om eens voor goed aan het bestaan van alle schadelijk gedierde, haalen en gieren nu uitgezonderd, een eind te maken. Het kan dus niet anders, of het tam en wild gedierde moet onder Gods bestel tot de arke gekomen zijn, in de arke het leven hebben gehad, en straks uit de arke opnieuw het aardrijk zijn lagegaan. Ware dit nu geschied op den voet waarop thans wolf en lam, tijger en paard, slaag en rund tegenover elkander staan, zoo zou het natuurlijk bij de ark één groot moordtooneel zijn geworden, en had ook Noach met zijn familie alle kans geloopt om, nog eer de wateren rijzen gingen, om koud te zijn gebract.

Toch blijkt hier niets van. Noach is heer en meester; beschikt alles naar het bevel dat hij van zijn God ontvangen had; in de ark wordt al wat zich roerde meegenomen en onderhouden; en als de wateren weer gedaald zijn, laat Noach, op Gods bevel, weer alle dier over het aardrijk uitgaan. Spreekt het nu niet vanzelf, dat hier geheel dezelfde temkracht moet gewerkt hebben? Temkracht die van God uitging en den hartstocht van het wild gedierde inhield, en temkracht in den mensch om zich tegenover het wild gedierde veilig te stellen? Inzover in het loslaten van het wild gedierde de vloek sprak, wordt deze alzo door den zondvloed niet opgeheven. Het kan zeer wel zijn, dat enkele dierensoorten teloor gingen, en wat men nu nog in de fossielen onder den aardbodem vindt, wetligt dit vermoeden zelfs, doch dit doet aan de hoofdzak niet af. Er begint na den vloed een nieuwe menscheid, en tot zekere hoogte kan men zeggen, dat ook veel dierensoorten een nieuw geslacht begonnen. Maar, ook al wordt toegegeven, dat hierbij gedeeltelijk verandering kan zijn ingetreden, in hoofdzak is het na den zondvloed toch niet anders dan een voortzetting van wat 't vóór den zondvloed geweest is, alleen met uitzondering van wat plaats greep in de menschenwereld. Ook daarin tocht waarden zonde en vloek wel voort, maar niettemin is de titanische bezetenheid, waartoe het in Noachs dagen gekomen was, althans ten deele gestuit. Er begint een ander menschelek leven. In Sem's en Japhets geslacht ontwikkelt zich iets, dat een betere toekomst belooft. En hetgeen in Cham opkomt, draagt wel een half-demonisch, maar toch niet meer het vroegere titanische karakter.

In verband hiermede nu is het van belang,

aandacht te schenken aan den nieuwen zegen, die na den zondvloed aan Noach en de zijnen toekwam. Dat deze Noachitische zegen van hooge betekenis is, blijkt reeds uit de uitvoerigheid, waarmede hij ons beschreven wordt. Deze zegen tocht vulde in Gen. 9 niet minder dan zeventien verzen, terwijl in Gen. 1 en 2 de drievuldige zegen op de dieren, op den mensch, en op den Sabbath gelegd, saam niet meer dan een drietal verzen beslaat. Toch kan deze breedere plaats, die aan den Noachitischen zegen wordt ingeruimd, bij eenig nadenken niet bevreemden. Oit ligt 't niet in den aard der zaak, dat wij voor ons eigen leven veel minder rechtstreeksche aanraking aan den paradijs-toestand vinden, dan aan den toestand gelijk die na den zondvloed geworden is. Ongetwijfeld sluit ons eigen leven ook den toestand in, gelijk die onmiddellijk na den val intrad, maar toch kan niet ontkend, dat voorzover het leven na den zondvloed van die vooraangaande periode verschilde, het uit dien laatstgenoemden toestand is, dat we onze eigen levens-toestand hebben te verklaren. Wat vóór den zondvloed zich ontwikkeld had, is in geen geringe mate afgesneden, terwijl de toestand gelijk hij door den zondvloed geworden is, zich nog steeds voortzet.

Bzien we nu den Noachitischen zegen nader, dan trekt het al aanstonds de aandacht, hoe Gen. 9: 1 en 2 ons meldt, dat God de Heere eerst den paradijsgeest ten deele herhaalt, en daarna aan den paradijsgeest geheel nieuw den verbondsgeest toevoegt. Er is herhaling van den paradijsgeest, doch slechts gedeeltelijk. In den paradijsgeest tocht begon het met het leggen van den zegen op de dierenwereld, en nu is het opmerkelijk, dat hier de eerste zegen wordt uitgelaten, terwijl daarentegen de zegen, die in het Paradijs op den mensch was gelegd, in deze voege weer wordt opgenomen: „En God zegende Noach en zijne zonen, en Hij zeide tot hen: Zijt vruchtbaar en vermenvulgt, en vervult de aarde“, woorden bijna gelijklopend met wat vermeld stond in Gen. 1: 28. Verder gaat intusschen de gelijkheid niet. Terwijl tocht in Gen. 1: 28 gezegd was, dat de mensch zich de aarde onderwerpen moest, en heerschappij zou oefenen over de dierenwereld, staat hier in geheel anderen toon: „Uw vreeze en uw verschrikking zij over al het gedierde der aarde, en over al het gevogelte des hemels, in al wat zich op den aardbodem roert; en over alle vissen der zee; ze zijn in uwe hand overgegeven. Al wat zich roert, dat levend is, zij u tot spijs. Ik heb het u al gegeven, gelijk het groene kruid“. Het verschil springt hier in 't oog. Er wordt niet meer gesproken van een zich onderwerpen van de aarde, en wat vroeger „heerschappij“ heette, wordt nu omgezet in vreeze en verschrikking, terwijl er nu bij wordt gevoegd, dat het eten van het dierenvleesch den mensch wordt toegestaan. Een daarom zoo opmerkelijke bijvoeging, omdat de mensch hierdoor het Goddelijk verlot ontving om juist datgene te gaan doen, waarin hij zich tegen het wild gedierde te verdedigen had. Het wild gedierde tocht verschilde daarin van 't tamme, dat het zwakkere dieren aanviel en verslond; ook wel, waar de kans schoon was, den afgesneden mensch tot slachtoffer maakte; maar toch in hoofdzak ook op het tamme vee wierp, om zich te voeden. Hiertegen nu had de mensch het vee van zijn weide en stal te verdedigen. Maar terwijl hij er alzo op bedacht moest zijn, om aan de verslindings-zucht van het wild gedierde paal en perk te stellen, wordt hem zelf nu machtighele verleend om te gaan doen, wat hij in het wild gedierde bestrijden moest. Iets wat te opmerkelijker is, omdat kwalijk ontkend kan worden, dat juist onder het wild gedierde de in hun aard edelste en hoogstaande dieren schuilen. Onder het tamme vee moge het paard bovenaan staan, en ten deele de hond, maar in elk geval staat de leeuw veel hooger; en zoo ook moge leeuw en nachtegaal boeien door hun rang, maar de adelaar is en blijft de koning van het luchttruim. Hierin ligt uitgesproken, dat het hooge karakter b. v. van den leeuw, den mensch nader staat dan het veel lager staande type van rund of zwijn of schaap.

Doch hierbij blijft het niet. Bijkbaar was de verwildering ook van de dierenwereld na den val zeer toegenomen. De temkracht, die van 's menschen geest op het dier oorspronkelijk uitging, was geminderd. De mensch moest alzo nu geweld aanwenden, om het wilde dier door schrik en ontzetting ten onder te houden. Doch hieruit volgde dan ook, dat te meer het menscheleke element in den mensch tegenover het dierlijke hoog moest worden gehouden. Dit nu komt uit in tweërlei. In de eerste plaats daarin, dat den mensch wel wordt toegestaan, zich met vleeschspijzen te voeden, — iets wat hij alreeds ook vóór den zondvloed

deed, maar toen eigenmachtig, — doch dat nu aan dit verlot met klem en nadruk het verbod wordt toegevoegd, om zich te onthouden van het bloed, en dit wel, gelijk er bij staat, omdat in het bloed de ziel van het beest is. Hier spreekt dus het onderscheid en de tegenstelling. Beide, mensch en leeuw, zullen het vleesch van rund of schaap eten, maar terwijl de leeuw met voorliefde het bloed opsloort, zal de mensch zich van het bloed stipt blijven onthouden. Dit in de eerste plaats; maar dan komt er in de tweede plaats de opzettelijke ordinantie bij, om het leven van den mensch tegen de woede van het wild gedierde en tegen de woede van den verwilderden mensch veilig te stellen. De vloek was na den val ingetreden. De verwildering was daarom onder het gedierde, maar vooral in de menschenwereld, steeds machtiger geworden. Dat euvetl zou, zonder tegenweer, op de vernietiging van het menschelek geslacht zijn uitgeleiden. En het is met het oog hierop, dat nu nog deze bijzondere zegen op 't leven wordt gelegd, dat de Heere zelf het menschelek leven onder zijn hoede neemt, en zulks wel uit dit motief, „dat de mensch naar Gods beeld geschapen is.“ De mensch mag geen dierenbloed drinken, omdat in het bloed van het dier zijn ziel woont, maar dan ook omgekeerd mag noch dier noch mens een kind des menschen dooden, omdat in den mensch Gods beeld ingeschapen werd, nu zeer zeker verflauid, maar toch nog altoos in hem aanwezig. Daarom stelt de Heere nu als opzettelijke zegen, die op den mensch wordt gelegd, deze ordinantie in: „Voorwaar, Ik zal uw bloed, het bloed uwer ziel, eischen, van de hand van alle gedierde zal Ik het eischen; ook van de hand des menschen, van de hand eens legelijken zijns broeders zal Ik het eischen. Wie des menschen bloed vergiet, diens bloed zal door den mensch vergoten worden; want God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt.“

Dat hierin de instelling van de Overheid en de strafrechtelijke rechtspleging ligt, is duidelijk. Het is, zoo staat er, niet van den mensch dat deze zaak zal uitgaan, maar van God. God zal 't bloed des menschen eischen. Dit is de instelling van het strafrecht. Dit eischen tocht doet God door de menscheleke Overheid. Het had ook kunnen zijn, dat de Heere bedoeld had: „Als een leeuw een mensch dooft, zal Ik zelf dien leeuw dood doen neervallen“. Doch zoo geschiedt het niet. Het kan dus op niets anders doelen dan dat de mensch aan zulk een dier den kop zou afhouden. En dit te meer omdat er uitdrukkelijk bij staat, dat niet God hem dood zal laten neervallen, maar dat Hij hem door 's menschen hand zal vellen. Dit nu laat zich alleen verstaan, zoo bedoeld is, dat God de Overheidsmacht en tegelijk het Strafrecht als een zegen voor ons geslacht invoert, om juist hierdoor de woede van het dier en evenzo van den verderlijken mensch te bezweren. Uitdrukkelijk wordt ons dit hier geopenbaard, en de Noachitische zegen strekt alzo om den zegen, die in het Paradijs verleend was, in weerwil van den vloek, in hoofdzak te bevestigen, en om er voorts die verscherping en versterking aan toe te voegen, die door het intreden van de algemeene verwildering noodzakelijk was geworden. Hierbij doelde Gods openbaring er op, om den mensch als geslacht in stand te houden, tegen vernietiging te vrijwaren, en in zijn overmacht tegenover de natuur te handhaven. Van heel de Schepping was de mensch, als beeldrager Gods, de kroon. Die mensch liep gevaar om te midden van die algemeene verwildering uitgeroeid te worden. Dit nu moest worden te keer gedaan. Middel hiertoe was de zegenordinantie na den zondvloed, die in vers 7 dan ook eindigt met de herhaling van de zegenspreuk: „Maar gijlieden, weest vruchtbaar; teelt overvloediglijk voort op de aarde, en vermenvulgt u“. En daarop volgt dan de tweede zegenordinantie in de sluiting van het Noachitisch verband, iets wat afzonderlijke toelichting eischt.

Dr. A. E.

### „Woning maken“.

Jezus antwoordde en zeide tot hem: Zoo iemand mij lief heeft, die zal mijn woord bewaren; en mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.  
Johannes 14: 23.

Er blijft altoos tweërlei. Er komt door het geloof een gemeenschap van ons met Jezus tot stand, maar ook evenzo omgekeerd een gemeenschap van Jezus met ons. Tot zels in de beeldspraak komt dit uit. Als Jezus, opstaande om over de beke Kados naar Getsemani te gaan, tot zijn Jongeren zegt: „Ik ben de wijn-

1844

1844

derland.

18.

00.

W. SCHIPPERS,  
Mr. P. DIELE,  
THOMASSEN &

PE, Groningen; M.

week

100% en

doers van 96 %.

Westermarck 21 en

F. J. BOLT.

LLOYD.

BUENOS-AYRES.

Leixoes. Missaoen.

— 24 Febr.

12 Maart 17 Maart

Santos, Montevideo

eventueel ook naar

L. HOLLAND-  
telegram Adres:  
GER & ZOON;

B / 24 76; te Drie-  
f / 43 1/2; te Lioes-  
f / 7 02 1/2; te Mur-  
Wierum f / 11 69 1/2;  
Nijkerk f / 12 02 1/2;  
Raard f / 8 10; te  
nemulden f / 4 16 1/2;  
Ispinge f / 2 09; te  
dekerke f / 12 82 1/2;  
elikerke f / 7 41; te  
ditto B / 8 14; te  
de f / 10; te Seroos-  
West Souburg  
1/2; te Vliasingen  
f / 4; te Westka-

7 1/2; te Voorburg  
te Berlikum f / 17 70;  
f / 4 54; te Berne-  
te Hylward f / 9 31;  
te Leenwarden  
te Wartena f / 19 31 1/2;  
Virdum f / 9 10; te  
f / 2 67; te Dwinge-  
te Vliedder f / 1 46;  
f / 17 63; te Delden  
te ditto B / 6 71;  
Eenter f / 2 45; te  
bergen f / 3 31; te  
4 60; te Nijverdal  
Rijssen f / 1 50; te  
2 42; te Wintert-  
tralingen f / 15 56;  
f / 20 67.

Wen. te Broek  
heer F. van den  
H. H. Bulder  
Vroomshoop f / 6;  
onden in de col-

te uit Spijk f / 3 50;  
Rm., van N. N.  
door den heer W.  
te H. I. Am-

teit:  
den heer A. K.  
uit Delfzijl f / 6;  
50;  
te Haarlem f / 2 60;  
te Vreeswijk f / 3;  
te Dijkmaat Wan-  
f / 3; door den heer  
18, uit Hylward  
f / 37; door den  
door den heer G.  
te Wollega f / 1 25;  
J. Rosendal te

te Paraga f / 4;  
au te Schoone-  
P. de Zeeuw te  
L. Menonides  
W. de Vries te  
eer R. A. Boet

en heer M. N.

door den heer  
amstede f / 12 50;  
amstede.